

ILIJA NIKOLIĆ, Dr VOJISLAV M. JOVANOVIĆ, 1884—1968. Izd. autor, Beograd 1969, 69 str.

Dr Ilija Nikolić, suradnik i poklonik V. M. Jovanovića, objavio je ovu knjižicu sa svojim govorom nad pokojnikovim grobom te kratkim životopisom, bibliografijom radova i izvorima (literaturom) o V. M. Jovanoviću, uz kazalo imena na kraju.

Djelatnost Vojislava Jovanovića, književnog historičara, prevodioca, kritičara, dramskog pisca, povjesničara, diplomata, arhivista, bila je raznolika i višestrana, neujednačene uspješnosti, ne uvijek prihvatljive orijentacije, ali nedvojbeno vrijedna pažnje i dragocjena kao izvor informacija.

Među ostalim područjima svojih širokih interesiranja Jovanović se mnogo bavio i narodnom poezijom, počevši od njegove disertacije o Méricéovoj »Guzli«, preko antologija narodnih pjesama i pripovijedaka i brojnih članaka o problematici narodne poezije pa do rukovođenja »Odborom za izdavanje korpusa narodnih pesama« Srpske akademije nauka.

Bibliografija obuhvaća najveći dio Nikolićeve knjižice (str. 11—60) a sastoji se iz ovih odjeljaka: Posebna izdanja; Studije, rasprave, članci, hronike, beleške; Prevodi; Rukopisi; Građa. Bibliografija je izrađena veoma pomno po principu kritičke bibliografije, s kratkim registima i navedenom literaturom o pojedinim djelima.

Od posebne je vrijednosti prikaz Jovanovićeve rukopisne ostavštine, saždan u odjeljcima Rukopisi i Građa, pa ćemo odatle nabrojiti naslove koji se odnose na narodnu poeziju.

Rukopisi: Srpska narodna poezija u stranim književnostima; Referat o zbirci narodnih pesama Ilije Martinovića; Kalendari i almanasi kao organi naše narodne književnosti u XIX i XX veku; Antologija srpskog eposa; Antologija (Zbornik) lažne srpskohrvatske narodne poezije. — Falsifikati — plagijati — mistifikacije — (1683—1966); Referat o zbirci narodnih pjesama Radislava Nedovića; Referat o spisu D. Vuksana »Francuski prevod jedne narodne pjesme«; Srpska akademija nauka i njeni sakupljači narodnih pesama; Referat o rukopisima Sime Milutinovića - Sarajlije; Lažne srpske narodne pesme u Sovjetskom Savezu; Plagijati Milorada Panića - Surepa; Antologija srpskih narodnih pripovedaka; Fabriciranja — plagijati i falsifikati srpskih narodnih pesama Novice Šaulića; Kosovska epopeja Novice Šaulića; O falsifikatorima naše narodne poezije (Bogoljub Petranović, Novica Šaulić i drugi); Zbornik radova o narodnoj književnosti (Nacrt izdanja).

Građa: Pitanje »Alačevićeva zbornika«; Ko je izmislio Musu Arbanasu; saveznika kneza Lazara; Rodoljubive mistifikacije Safetbega Bašagića; Bibliografija srpskohrvatske narodne književnosti; Narodno pesništvo Kruševačke župe: falsifikati učitelja Krste Božovića; Falsifikati narodnih pesama popa Balda Melkova Glavića; Pop Baldo Melkov Glavić i njegove pesmarice; Gogolj i naša narodna pesma; Grčke narodne pesme kao izvor »Ilirskih balada« Prospera Merime-a; Smrt bana Derencina i njen pesnik; Jedan nemački estetičar o srpskim narodnim pesmama; Vukov prodor u svetsku književnost i Vukovo mesto u njoj; Vukovi rukopisi Srpskih narodnih pesama u Srpskoj akademiji nauka; Vukovi rukopisi narodnih pesama u Sovjetskom Savezu; Vukovi ruko-

knjige koje se tom literaturom bave, a napokon i mnogi važni prilozi isto tako njoj posvećeni objavljeni u periodici najvećim dijelom našoj, ali i stranoj, iako u znatno manjoj mjeri.

Svaku je od tih jedinica Morpurgo donio u izvorniku i talijanskom prijevodu da bude pristupačnija i upotrebljivija čitaocima koji se služe talijanskim jezikom.

Promatrajući pojedine tradicionalne književnosti više kao geografsku pa i državnu cijelost nego kao pojedina narodnosna očitovanja, Morpurgo su nužno ostale sakrivene razlike koje među tim književnostima postoje, pa ih je povezivao više nego što one stvarno jesu povezane. No to mu ne smijemo previše zamjeriti, jer on na njih vjerojatno gleda s udaljenijih točaka nego mi, pa te razlike u njima i slabije od nas vidi. Tako je u tom traženju cijelosti tamo gdje je u tolikoj mjeri nipošto nema talijanski slavist nešto pretjerao. I na to ga moramo upozoriti.

Ali mimo te općenite zamjerke njegovo djelo ima mnogo pozitivnih osobina.

Iznoseći u prvom dijelu svoje knjige sam slijed zbivanja u vezi s folklornom književnošću naroda Jugoslavije, bilo onaj koji se odnosi na bilježenje produkata toga književnog folklora, bilo onaj koji se bavi kritičkim proučavanjem tih produkata, Morpurgo je na zanimljiv način iznio mnogu od posebnosti tih zbivanja. Neka od svojih zapažanja on je potkrijepio bilješkama pod crtom ne plašeći se pri tim tumačenjima i opširnijih izlaganja. Polazeći s pretpostavke da je malo koje područje u Evropi tako bogato usmenom književnošću kao ono koje nastavaju pojedini narodi Jugoslavije, Morpurgo se nije htio u tim tumačenjima pokazati preškrt prema svojim čitačima, nego ih je upoznao sa svim onim što je mislio da je potrebno da saznaju u vezi s tom usmenom književnošću.

I Morpurgo je jedan od onih koji smatraju da je umjetnička vrijednost usmenog stvaralaštva u naših naroda veća od onog pisanog i objavljanog u gradskim središtima a posebno onog pisanog i objavljanog u gradskim središtima Jugoslavije od početka XIX stoljeća pa nadalje. Istina, talijanski slavist u tim svojim izlaganjima našu usmenu književnost naziva seljačkom, što ona svojim najvećim dijelom i jest, ali ipak nije u potpunosti, budući da su u nekim najuspjelijim njezinim tvorevinama (a navlastito u onima koji pripadaju Hrvatima) prisutni i neki elementi grada, pa baš ti elementi tim tvorevinama daju posebnu izražajnu snagu. I čine ih na svoj način još privlačnijima.

U poglavlju koje se zove »Zanimanja i folkloristička proučavanja prije Vukova razdoblja« autor se zadržao na značajnom radu trojice ljudi koji su svojim djelovanjem ostavili vidljiva traga u povijesti izučavanja folklornog stvaralaštva u nas. Dvojica su od njih domaći sinovi dok je treći stranac. Radi se o Splitsaninu Juliju Bajamontiju, Sinjaninu Ivanu Lovriću i Padovancu Albertu Fortisu. Oni su djelovali u XVIII stoljeću. Morpurgo se kao posebno zanimljiv čini slučaj Alberta Fortisa. Poslan od Mletačke Republike da prouči neke prirodne karakteristike dalmatinskog tla kao i narodne običaje istočne obale Jadrana i njezinih otoka, on je vjerovao da je onaj prvi zadatak puno

važniji od ovog drugoga. Međutim se pokazalo, kaže Morpurgo, da je bio u zabludi, jer su posljeci ovog drugog posla ostali trajan dio njegovih djela i po njima je on zadobio ono značenje koje i danas ima.

Šteta da u ovom poglavlju svoga vrijednog rada Morpurgo ne spominje i dragocjena upozorenja humanističkog pisca Sibenčanina Jurja Šižgorića, koji se još u XV stoljeću u djelu »De situ Illyriae et civitate Sibenici« zanosio našim narodnim stvaralaštvom i tako visoko uzdigao njegove umjetničke kvalitete da ih je pretpostavljao i samim nekim vrlo izrazitim i slavnim primjerima starih klasičnih književnosti.

Koristeći se novijim i najnovijim istraživanjima nekih domaćih a onda i nekih stranih proučavača književnog folkloru naroda Jugoslavije, Morpurgo je iznio neka pitanja u vezi s vjerodostojnošću pojedinih tekstova, naročito onih koji su bili zapisani u doba romantike. Takva pitanja ne dodiruju ni neke domaće knjige s mnogo većom čitalačkom publikom od one što će je imati Morpurgovo djelo u Italiji, držeći se pri tome kao da se radi o nečemu što nije vrijedno ni spomenuti, a kamoli da bi se o tim pitanjima potanje raspravljalo.

Riječ je, naime, o nekim mislima koje je talijanski slavist iznio u poglavlju »Vukovo razdoblje« a onda jednim dijelom i u ostalim poglavljima koja iz toga slijede a bave se problemima nalik tima.

Pišući o Vukovu sakupljačkom radu s najvećim mogućim priznanjem — što se vidi i iz posebna poglavlja koje mu je posvetio na taj način što je čitavo jedno razdoblje nazvao njegovim razdobljem — i o metodama njegova rada u toj vrsti posla, koje su bile jednim dijelom i metode ostalih sakupljača pripadnika romantičkog pokreta, a osobito onih u Njemačkoj, Morpurgo utvrđuje da se njegovih sljedbenika, i pored zastarjelosti njegove metode, nalazi još i danas u Srbiji, Crnoj Gori i u još nekim dijelovima Jugoslavije, te da je prvi odlučno prekinuo s takvom metodom rada u Jugoslaviji slovenski folklorist Matija Murko kad je mjesto da konzultira pojedine knjige, kao što je to radila većina Vukovih sljedbenika, krenuo u narod da vidi kako to zapravo stoji s našom narodnom poezijom, pa je utvrdio, među ostalim, da Vuk nije pouzdan ni u znatnom broju tekstova a dosta često ni u samom lociranju tih tekstova.

Jedan od razloga nepouzdanosti Vukovih tekstova leži i u tome što je on štokavski govor posebnog tipa nametao kao jedino ispravan svim svojim kao i tuđim zapisima kad bi ih dobio, smatrajući ga najpodesnijim, najsuvremenijim govorom među ostalim govorima.

Vukova svest tako shvaćena posebno je vladala u razdoblju dva svjetska rata, kad se pjesništvo spjevano u takvu štokavskom govoru povezivalo i s rasnim osobinama tzv. dinarskog tipa, koje ga je tobože i jedino stvorilo i bilo smatrano uzorom svakog usmenog pjesničkog oblikovanja i pored toga što su npr. Matičin štampani zbornik »Hrvatskih narodnih pjesama« i neke druge zbirke pojedinih sakupljača ili objavljiivača pokazale da se i drugim tipom štokavskog govora (osobito onim gdje preteže ikavština i gdje ima podosta lokalnih izričaja) dadu oblikovati vrlo fina pjesnička stanja, i to ne samo u epskim pjesmama nego i u onima koje su se nalazile na granici epike i lirike ili koje su bile sama lirika.

Zanimljiv je i onaj dio ove Morpurgove knjige (vidi poglavlje »Razdoblje drugog svjetskog rata i ono poratno«) gdje on govori o tome kako je folklorno književno stvaranje za samog rata dalo pobude da se, kad je rat bio okončan, općenito počne još brižnije i sustavnije sakupljati narodno blago stvoreno i u prošlim povijesnim razdobljima, jednako burnim kao što je bilo i to ratno. U tu su svrhu osnovane katedre za proučavanje književnog folkloru pri pojedinim fakultetima, a zatim su osnovani i novi instituti ili su stari pomlađeni i prošireni.

Naravno da se u tim novim ustanovama počelo raditi modernijim metodama nego što su bile one u prošlosti. Tako se zahvaljujući organizaciji takvih ustanova narodno stvaralaštvo počelo proučavati s više aspekata. A što se tiče književnih tvorevina, počelo se mnogo više paziti na autentičnost samog teksta nego se to prije radilo.

Morpurgo zatim govori o značenju koje imaju kongresi Saveza folklorista Jugoslavije, koji se održavaju svake godine u jednom od posebno zanimljivih predjela pojedinih republika Jugoslavije i za vrijeme kojih se jedni s drugima upoznaju ne samo pojedini domaći proučavači nego i strani, koji takve kongrese također u zavidnu broju posjećuju.

Olinko Delorko

VITO MORPURGO, *PROSPETTO DEL FOLK-LORE JUGOSLAVO*. Biblioteca di cultura, diretta da Giovanni B. Bronzini, 5. Quaderni. F.lli Montemurro editori, Matera 1968, 44 str.

Poslije nekoliko zanimljivih radova s područja naše narodne a jednim dijelom i pisane umjetničke književnosti (v. ogled o A. Haleru kao sljedbeniku Croceove estetike), a posebno radova u kojima je obradio neke pojave i likove narodne poezije muslimanskog življa u Bosni i Hercegovini, Vito Morpurgo je objelodanio novo djelo, koje se zove »Pregled jugoslavenskog folkloru«, a najvećim je djelom bibliografskog karaktera.

To djelo će biti posebno korisno za talijanskog čitaoca (kao i za onoga čitaoca koji se talijanskim jezikom služi) zato što u sebi sadrži čitav niz vrijednih podataka o publikacijama i ustanovama na području folkloru, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti pojedinih naroda Jugoslavije.

Morpurgo je svoju knjigu podijelio, uz vrlo kratak predgovor, na dva glavna dijela, koje je nazvao »Studi di letteratura popolare« (Proučavanja narodne književnosti) i »Studi etnologici« (Etnološka istraživanja). U prvom dijelu je ispričao u najkraćim potezima šta je sve urađeno u nas na području proučavanja književnog folkloru, a u drugom šta je sve obavljeno na području etnoloških istraživanja.

U uvodu prvog dijela, to jest onoga dijela koji je posvećen proučavanju narodne književnosti, on je podijelio — držeći se pri toj diobi, kako nas i sam upozorava, predstavnika novije talijanske slavistike — govor naroda Jugoslavije na nekoliko geografskih područja.

Poslije toga autor upoznaje svoje čitaoce s prvim zapisima usmene poezije na području Jugoslavije, a zatim spominje i dragocjena zapažanja o toj